

Media-освіта

УДК 070.316.77

Ольга Мойсеєва

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНІ НАСТАНОВИ СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ

Для сучасної психології загальновідомим є факт, що цінності складають основу світобачення людини (оскільки саме вони визначають характер, напрямки і особливості взаємодії людини з оточуючим і оточуючими).

Як відомо, «Людина несе відповідальність за реалізацію цінностей, які складають основу світогляду і зміст цілеспрямованого життя. Тому вона, будуючи свій внутрішній світ, має чітко визначити власні пріоритети, тобто цінності, які визначають сенс її життя.

Цінності являють собою об'єктивно існуючі орієнтири, які роблять світ реальним для неї. У свою чергу зміст внутрішнього світу людини залежить від культури, в якій вона формується і живе. Культура, з одного боку, консолідує в собі картину світу і систему цінностей, що притаманна певному суспільству, та відповідну систему ціннісних орієнтацій, які існують у внутрішньому світі людини, з іншого боку. Обидва ці прояви несуть в собі потенціал, який може призвести до стану гармонії чи дисгармонії, тобто до руйнації особистості» [1, 61]. У випадку, коли говоримо про ціннісну орієнтацію журналіста, маємо на увазі, що вона, імпліцитно або експліцитно, є трансльованою на весь соціум. Відповідно, текстові стратегії, націлені на руйнацію або оптимізацію висвітлюваних явищ і процесів, залежатимуть саме від базових ціннісних мотивацій журналіста.

У нашій роботі ми ставили за ціль вивчити питання, наскільки досвід роботи у ЗМІ змінює ціннісно-мотиваційну карту особистості студента-журналіста, яким чином впливає на її внутрішні конфлікти. За робочу ми брали гіпотезу, що у тих студентів, які під час навчання отримують досвід роботи у мас-медіа, цінності, мотивації та внутрішні конфлікти будуть суттєво відрізнятися від тих же параметрів у студентів, які не мають подібного досвіду.

Задля здійснення поставленої цілі ми скористалися методикою петербурзького науковця, О. Б. Фанталової, – «Рівень співвідношення цінності і доступності в різних життєвих сферах і визначення мотивацій і внутрішньоособистісних конфліктів у молоді (РСЦД)».

Методика РСЦД є зручним інструментом виявлення внутрішніх конфліктів та співвідношення настанов людини з її можливостями. Як свідчать укладачі посібника «Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості», «...головною психометричною характеристикою методики є показник «Цінність-Доступність» («Ці-Ді»), який відтворює ступінь дезінтеграції у мотиваційно-особистісній сфері, котра у свою чергу свідчить про ступінь незадоволення поточною життєвою ситуацією, внутрішньої конфліктності, блокади основних потреб, з одного боку, а також про рівень самореалізації, внутрішньої ідентичності, гармонії, з іншого боку.

Інтегральний показник методики розбіжності «Ці-Ді» в цілому може виконувати роль індикатора блокади функціонуючих у мотиваційно-особовій сфері ціннісно-сміслових утворень» [1, 63-64].

Методика РСЦД дозволяє проаналізувати вищезазначений потенціал і дати рекомендації людині щодо шляхів зняття внутрішнього конфлікту.

Респондентам пропонувалося порівняти 17 понять цінності – доступності попарно між собою на спеціальному бланку. (На бланку розташовані дві таблиці, де наводяться пари цифр, і кожній цифрі відповідає цінність – доступність, яка стоїть під цим номером у списку).

Можливості для порівняння досягаються за рахунок того, що представлені у списку цінності – доступності мають для респондентів різну значущість і різний ступінь привабливості.

При обробці й інтерпретації результатів підраховується, скільки разів кожне поняття було пріоритетним за цінністю (Ці) і доступністю (Ді). У результаті обчислюється інтегральний показник методики, рівний сумі розбіжностей за модулем для всіх 17 понять: $R = \sum |Ці - Ді|$, де i – номер поняття в реєстраційному бланку й інструкції.

Свідченням наявності внутрішнього конфлікту в тій або іншій сфері буде значний розрив у ній (≥ 4) між показниками цінність і доступність за яким-небудь поняттям (i) у разі, коли $Ці > Ді$. Значний розрив між показниками цінності і доступності (≥ 4), коли $Ді > Ці$, відбиває наявність «внутрішнього вакууму», незадоволеності у конкретній

життєвій сфері, відчуття «внутрішнього баласту», «надмірності присутності».

Виокремлюється також поняття «нейтральна зона» (НЗ), яке розуміється як сукупність показників, де немає помітних «внутрішніх конфліктів» (ВК) і «внутрішнього вакууму» (ВВ), де $|Ці - Ді| < 4$. Щоб побачити, що домінує в мотиваційно-особовій сфері – ВК, ВВ чи НЗ, необхідно порахувати їх сумарне відсоткове співвідношення ВК: ВВ: НЗ (%), виходячи з того, що всі розбіжності «Ці-Ді» сприймаються при цьому за 100%.

Для того, щоб вивчити питання, наскільки досвід роботи у ЗМІ змінює ціннісно-мотиваційну карту особистості, як впливає на її внутрішні конфлікти, нами були сформовані дві фокус-групи.

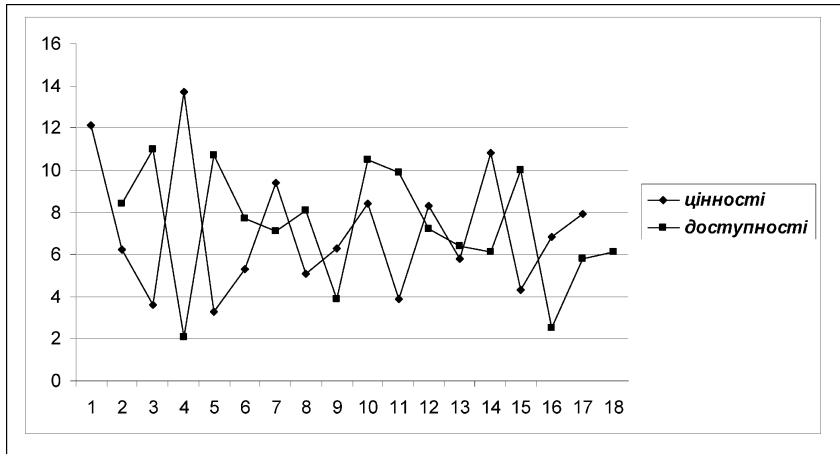
Перша група була укладена зі студентів III-V курсів, не працевлаштованих, тобто тих, хто іще не має досвіду роботи у ЗМІ. Друга група була укладена зі студентів III-V курсів, які не менше року працюють за фахом. Обидві групи нараховують по 10 осіб. Кожному студенту з цих груп пропонувалася анкета за методикою РСЦД.

Наводимо список цінностей, що пропонувалися до уваги студентів.

1. Здоров'я.	10. Віра у Бога.
2. Спілкування.	11. Відпочинок.
3. Високий статус.	12. Самореалізація.
4. Сім'я.	13. Прекрасне.
5. Суспільна активність.	14. Кохання.
6. Пізнання.	15. Визнання.
7. Допомога та милосердя.	16. Цікава робота.
8. Матеріальний статок.	17. Свобода.
9. Вища освіта.	

Результати застосованої методики наочно демонструють наведені графіки. Так, на мал. 1 продемонстровано співвідношення цінностей і доступностей студентів III-V курсів, що мають досвід роботи у ЗМІ.

Внутрішні конфлікти працюючих. Якщо йти по чергово, то першим очевидним неспівпадінням цінності і доступності є категорія здоров'я (1). Якщо крива цінностей стосовно цього показника доходить до позначки 2,

Мал. 1 Цінності та доступності працюючих студентів

то крива доступностей падає вниз. Очевидно, це свідчить про усвідомлення студентами того факту, що здоров'я є основою якісного життя і також про те, що студентство усвідомлює стан свого здоров'я як незадовільний.

Найбільш очевидним внутрішнім конфліктом є конфлікт у сфері сім'ї (4). Як нам видається, це природна ситуація, властива саме цьому вікові, оскільки перед ними стоїть завдання створити свою нову сім'ю. Одразу прокоментуємо, що наступним за очевидністю є конфлікт у сфері любові (14), що пов'язаний з тими ж причинами.

Несподіванкою була наявність неістотно вираженого, але все ж таки конфлікту у сфері допомоги і милосердя (7). Можливо, це хороше підґрунтя для мотивації подальшого благочинництва, оскільки більшість відчуває незадоволену потребу у цьому.

Цікаво, що незначний конфлікт спостерігається у сфері само-реалізації (12), а ще більший – у сфері цікавої роботи (16). Видається, що робота у ЗМІ в сучасному їх стані не завжди задовольняє творчі потреби молоді.

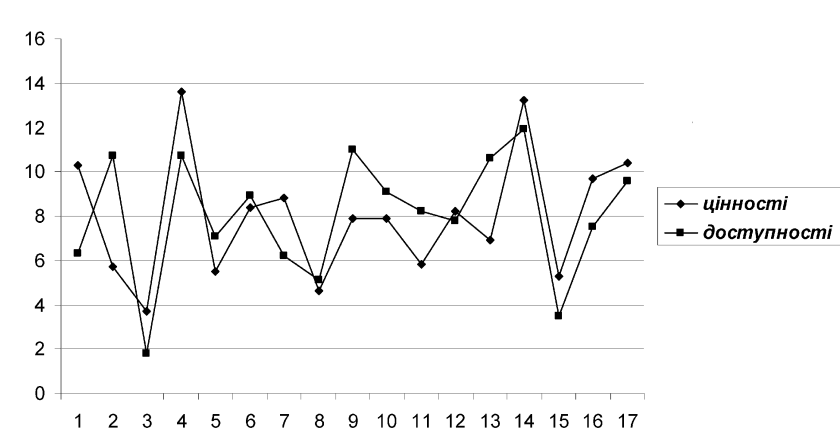
Що ж стосується свободи (17), то наявність роботи якраз збільшує внутрішній конфлікт на певну величину.

Внутрішній вакуум у працюючих студентів спостерігається у сферах спілкування (2), соціальна активність (5) та визнання (15). Припустимо, що наявність робочого місця у ЗМІ сприяє таким показникам.

Незначний внутрішній вакуум виявлено у сфері віра в Бога (10).

Решта розбіжностей є незначними і відноситься до сфери «нейтральна зона».

Цінності і доступності непрацюючих наочно продемонстровані на мал. 2.

Мал. 2 Цінності та доступності непрацюючих студентів

З нього є очевидним, що конфлікти у сфері здоров'я (2), допомоги і милосердя (7), визнання (15), цікавої роботи (16) і свободи (17) залишаються актуальними і для цієї групи респондентів.

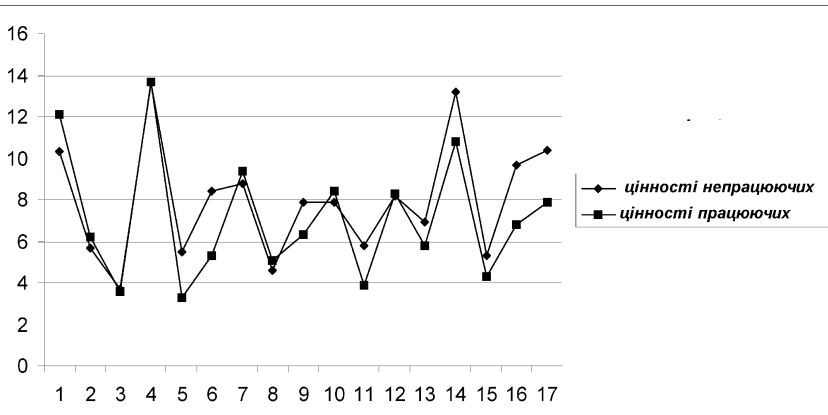
Натомість сфери сім'ї (4), любові (14), хоча і демонструють картину переважання цінності над доступністю, але це переважання є незначним. Припустимо, що у цих студентів через відсутність роботи є більше можливостей зреалізуватись у цій сфері.

Внутрішній вакуум у цих студентів спостерігається у сферах: спілкування (2), віра в Бога (10), соціальна активність (5), – що подібно до картини у працюючих. А також до сфер внутрішнього вакууму у них

долучаються вища освіта (9) та прекрасне (13). Знову ж таки, можна припустити, що через наявність вільного часу, який можна приділяти названим сферам.

Якщо порівняти окремо *цінності працюючих і непрацюючих студентів*, побачимо наступну картину. Показники збігаються за параметрами здоров'я (1), сім'ї (4), допомоги і милосердя (7), віри в Бога (10), самореалізації (12), любові (14). Найвищими для обох категорій респондентів є цінності здоров'я, сім'ї та любові.

Прикметним є те, що цінності непрацюючих значним чином вивисуються над тими ж цінностями у працюючих (див. мал. 3).

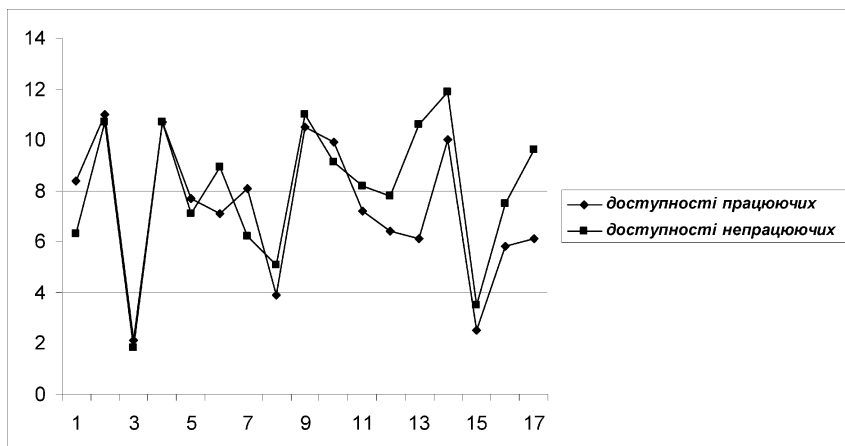

Мал. 3 Цінності працюючих і непрацюючих студентів

Спостерігаючи спільну картину доступностей працюючих і непрацюючих, можна помітити, що і тут доступності непрацюючих значно вище за показники у цих же сферах працюючих респондентів (див. мал. 4).

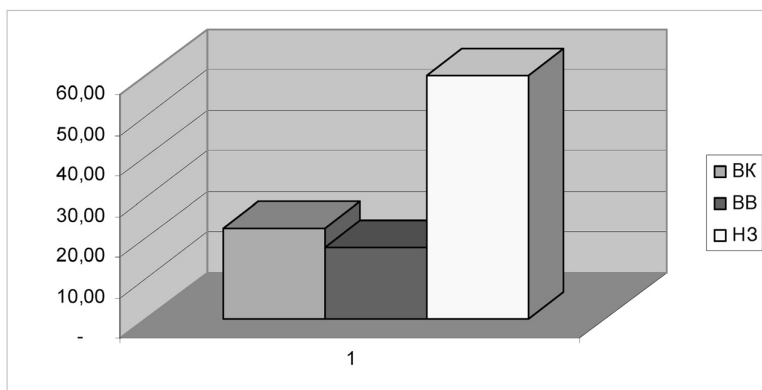
Причому ці показники разюче відрізняються в сфері самореалізації (12), цікавої роботи (16), а також свободи (17). Висловимо припущення, що молодь, яка не мала досвіду роботи у мас-медіа, значно ідеалістичніше зорієнтована щодо життя.

І навіть сфери, що потрібно буде тільки реалізовувати в майбутньому, видаються їм більш доступними. Якщо характеризувати ситуацію загалом з точки зору наявності дисгармонії у ціннісно-мотиваційній сфері

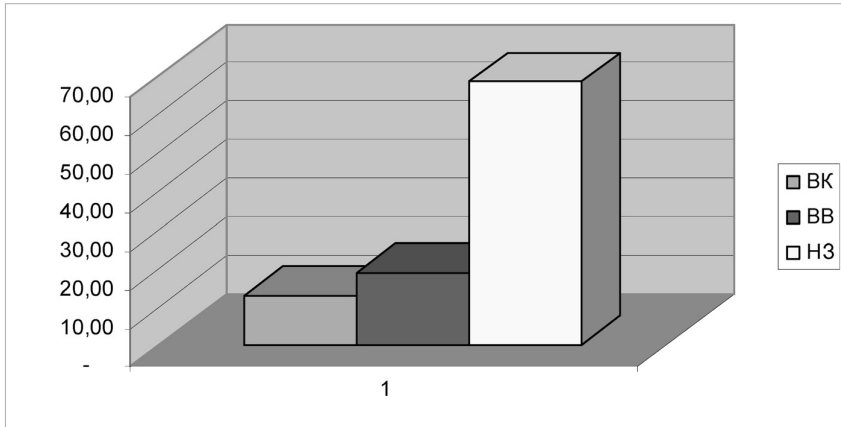
Мал. 4 Доступності працюючих і непрацюючих студентів

працюючих і непрацюючих груп респондентів, побачимо наступне. У непрацюючих загальна кількість зон внутрішнього конфлікту складає 38 позицій, внутрішнього вакууму – 30 (з десяти анкет) – відповідно 22,3% та 17,6% (див. мал. 5).

Мал. 5 Непрацюючі студенти

У працюючих кількість зон внутрішнього конфлікту зустрічалася 22 рази, внутрішнього вакууму – 32 (з десяти анкет) – відповідно 12,9%, 18,8% (див. мал. 6).

Мал. 6 Працюючі студенти

Якщо розглядати картину співвідношення цінностей і доступностей працюючих і непрацюючих студентів-журналістів більш детально у відсоткових показниках, побачимо наступні тенденції.

Внутрішній вакуум для непрацюючих реалізується у сферах:

- суспільна активність (5) – 20%;
- відпочинок (11) – 30%;
- прекрасне (13) – 40%;
- спілкування (2) – 70%.

Внутрішній вакуум для працюючих реалізується у сферах:

- суспільна активність (5) – 50%;
- спілкування (2) – 60%.

Наступні питання, які ми виділили, стосуються сфери інкорпорації себе у соціум через професійну реалізацію. Тут спостерігаємо наступне.

Для непрацюючих:

- самореалізація (12) – BK – 30%, BB – 30%, решта – HЗ;
- визнання (15) – BK – 40%, BB – 10%, решта – HЗ;

- цікава робота (16) – ВК – 50%, решта – НЗ;
- матеріальні статки (8) – ВК – 10%, ВВ – 10%, решта – НЗ.

Для працюючих:

- самореалізація (12) – ВК – 10%, решта – НЗ;
- визнання (15) – ВК – 30%, решта – НЗ;
- цікава робота (16) – ВК – 30%, решта – НЗ;
- матеріальні статки (8) – ВК – 10%, решта – НЗ.

Наступний виділений нами блок питань стосується показників духовності особистості. Проаналізуємо їх.

Для непрацюючих:

- віра в Бога (10) – ВК – 10%, ВВ – 20%, решта – НЗ;
- самореалізація (12) – ВК – 30%, ВВ – 30%, решта НЗ;
- краса (13) – ВВ – 40%, решта – НЗ;
- свобода (17) – ВК – 30%, решта – НЗ.

Для працюючих:

- віра в Бога (10) – ВВ – 30%, решта – НЗ;
- самореалізація (12) – ВК – 10%, решта НЗ;
- краса (13) – ВК – 10%, ВВ – 10%, решта – НЗ;
- свобода (17) – ВК – 20%, решта – НЗ.

Висновок. При застосуванні методики РСЦД ми ставили за мету підтвердити або спростувати те припущення, що у студентів, які набули досвіду роботи у ЗМІ, і у тих, що ще не мають такого досвіду, будуть істотно різнитися мотиваційно-ціннісні карти особистості. В результаті дослідження ми дійшли наступних висновків.

1. Кількість факторів, що є дезорганізуючими у ціннісно-мотиваційній сфері особистості, у студентів, які мають досвід роботи у ЗМІ, є істотно меншою. Так, для працюючих кількість внутрішніх конфліктів складає 12,9%, а внутрішнього вакууму – 18,8% (якщо брати за 100% всю ціннісну карту), натомість для непрацюючих кількість внутрішніх конфліктів складає 22,3%, а внутрішнього вакууму – 17,6%. При тому, що зони внутрішнього вакууму займають приблизно однакове місце у обох груп респондентів, зона внутрішнього конфлікту очевидно більша у непрацюючих.

2. Прикметним є те, що цінності непрацюючих значним чином вивисуються над тими ж цінностями у працюючих. Спостерігаючи спільну картину доступностей працюючих і непрацюючих, можна помітити, що і тут доступності непрацюючих значно вище за показники у цих же сферах

працюючих респондентів. Висловимо припущення, що молодь, яка не мала досвіду роботи у мас-медіа, значно ідеалістичніше зорієнтована щодо життя. І навіть сфери, що потрібно буде тільки реалізовувати в майбутньому, видаються їм більш доступними (цікава робота, визнання, самореалізація).

Співставлення показників цінностей і доступностей в одному й іншому випадках (для працюючих і непрацюючих респондентів) свідчить: для непрацюючих студентів розрив між цінностями і доступностями значно менший (майже непомітний), ніж у працюючих. Непрацюючі студенти вважають легкодоступними для себе майже всі ті сфери життя, які мають для них цінність, що ж стосується працюючих, то для них досягнення у тому, що має цінність, видається не таким вже й простим, і складає зону внутрішнього конфлікту.

3. Якщо порівняти окремо цінності працюючих і непрацюючих студентів, побачимо наступну картину. Показники збігаються за параметрами здоров'я, сім'ї, допомоги і милосердя, віри в Бога, самореалізації, любові. Найвищими для обох категорій респондентів є цінності здоров'я, сім'ї та любові.

4. Що ж стосується окремого дослідження сфери духовності у працюючих і непрацюючих студентів, то помітною є наявність значно більшої кількості дисгармонійних моментів (як зон внутрішнього конфлікту, так і зон внутрішнього вакууму) у непрацюючих студентів, що підтверджує попередній висновок про більшу внутрішню психологічну збалансованість тих студентів, що працюють.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості: Навч. посібник для проведення практичних занять / Укл. проф. М. С. Гончаренко, доц. Е. Т. Карачинська, В. Є. Новікова. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2006. – 157 с.
2. Інформаційна сфера як духовне явище / За ред. проф. А. Москаленка. – К.: Центр вільної преси, 1999. – 122 с.
3. *Осовський В. Л.* Соціологія громадської думки. – К.: ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
4. *Помиткін Е. О.* Психологія духовного розвитку особистості. – К.: Наш час, 2005. – 280 с.
5. *Щетлов К. В.* Медиаисследования и медиапланирование. – М.: «РИП-Холдинг», 2005. – 222 с. – Серия «Академия рекламы».